

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Vuur op de aarde

Hebt u het goed en vredig, bent u gezond en gelukkig met vrouw en kind, kunt u goed opschieten met uw buurman, vinden ze u een fidele kerel op het werk en mógen ze u wel in de gemeente, — begin er dan maar niet aan, aan het bidden van het Onze Vader. Want de eerste de beste bede is al zo, dat ik voor de gevolgen niet instea. U moet wel weten waar u aan begint, als u dit gebed bidden gaat.

Willen we eens een greep doen uit de ervaringen van bidders uit de bijbel?

Als Abel bidt: Uw Naam worde geheiligd, zegt de Here: goed, mijn Naam zal geheiligd worden, in uw marteldood, — en Kain slaat Abel dood.

Als Noach bidt: Uw Naam worde geheiligd, zegt de Here: u geschiede naar uw gebed, — en straks slingeren de baren van de ontzaglijke zondvloed de arke Noachs huizenhoog omhoog om het volgende ogenblik krakend in zijn binten weer in de waterdalen neergesmeten te worden.

Als Abraham bidt: Uw Naam worde geheiligd, zegt de Here: goed, het zal gebeuren, neem uw zoon uw enige en offer hem Mij ten brandoffer. . . .

Als Mozes bidt: Uw Naam worde geheiligd, zegt de Here: beklim dan maar die Nebotop en sterf, wan gij zult het beloofde land niet betreden.

Als Jozua bidt: Uw Naam worde geheiligd, zegt de Here: goed, — en Hij laat bij Ai Jozua een smadelijke nederlaag lijden.

Als Simson bidt: Uw Naam worde geheiligd, zegt de Here: ge zult het ondervinden, als ge met uitgestoken ogen de molen zult draaien in de filistijnse gevangenis.

Als David bidt: Uw Naam worde geheiligd, zegt de Here: ik zal uw bede verhoren, — en Hij neemt David het kind af, verwekt in overspel met Bathseba.

Als Job bidt: Uw Naam worde geheiligd, gaat de Here hem alles afnemen wat zijn leven mooi en rijk maakte en kwelt hem met boze zweren, dwaze vrienden en een vrouw die hem tegen zijn God opzet.

Als Daniël 3 x daags voor het open venster naar Jeruzalem bidt en blijft bidden: Uw Naam worde geheiligd, — is de leeuwenkuil Gods antwoord.

Als Jesaja bidt: Uw Naam worde geheiligd, — komt een engel een gloeiende kool tegen zijn onreine lippen aandrukken.

Johannes de Doper kost deze bede zijn hoofd; de apostelen bidden zich met deze bede de gevangenis in en uit en zijn dan nog blij ook dat ze om der wille van de Naam smadelijk behandeld zijn (Hand. 5 : 41). En Petrus schrijft aan de gemeente: heiligt de Christus in uw harten als Heer, en als u dat woord in 1 Petr. 3 leest in zijn verband, zult u zien wat de consequenties zijn van de heiliging van de naam van Christus: het is één en al lijden wat de klok slaat.

Aanstands met deze eerste bede en schrede in het heiligdom zegt Jezus tegen ons: trek uw schoenen van uw voeten, want de plaats waar ge staat is heilig!

Er is geen zonde die God meer vertoort dan de ontheiliging van zijn Naam, en zijn Naam wordt meer ontheilgd in sommiger gebeden dan in veler vloeken.

Wat was het wonderlijke wat Mozes zag toen hij bij de brandende braambos stond op zijn blote voeten?

Zij brándde, maar vérbrandde niet!

Zo brandt vuur van de hemel in de heiliging van Gods Naam in ons leven en in het leven der kerk. Nochtans verbrandt ze niet. Wat is het geheim van dat wondere verschijnsel? Christus in de vuurgloed van Gods toorn op Golgotha.

We verbranden niet, maar het brandt wel gedurig in ons leven. Gods vuilverbranding. Want terwijl Hij de zondaar spaart verbrandt Hij de zonde in het leven van de zondaar. Het vagevuur, niet ná, maar in ons leven; het vagevuur van de heiliging van Gods Naam.

Want onze God is een verterend vuur!

Een vertérend vuur, en daarom brándt het in ons leven.

En toch: ónze God, en daarom verbranden we niet.

We hebben aan de wáterdoop niet genoeg. We moeten door de vuurdoop heen, zullen we eenmaal zonder vlek of rimpel voor Gods aangezicht gesteld worden. Het oordeel begint bij het huis Gods, opdat we ontkomen als het in het einde komt over de wereld. Je kunt beter nu door het vuur heen. . . . mogen, maar niet verbranden, — dan in het laatste gericht geworpen te worden in het vuur dat eeuwig brandt en verbrandt.

Daar zijn we overigens ook christenen voor, om deze bede te bidden.

We zijn toch de christenzalving deelachtig „opdat we onszelf tot een levend dankoffer Gode offeren“. Maar zonder vuur geen offer.

Op de Karmel bad Elia om vuur van de hemel op het gereedstaande offer. Daar hebt u

de ingrijpende betekenis van de eerste bede: vuur van de hemel bidden op het offer van ons leven. We hebben onszelf ten offer geschikt. Dat is de ware gebedshouding. Altaardienst. Offergestalte. Bidden is offeren. Het wachten is nog slechts op vuur van de hemel. Dat kunnen wij niet doen. Want eigenwilligheid past niet bij de offergestalte. Dat zullen we den Here overlaten. Tijd en wijle en wijze, waarop Hij het vuur laat inslaan in ons leven. Maar we vragen er wel om als we bidden: Uw Naam worde geheiligd.

Vuur ben Ik komen werpen op aarde en hoe wenste Ik dat het ontstoken was, heeft Jezus gezegd, terwijl de engelen zongen van vréde op aarde. Geen vrede zonder dat vuur, dat alles wegbrandt dat in de weg staat aan de Naam en het Rijk en de Wil des Heren op aarde en in ons leven.

Het oog dat ons ergert, de hand die ons tot zonde verleidt, de voet die ons ten val brengt, de band met deze en gene, soms een band van bloed en zelfs van liefde, die de band aan de Here los dreigt te maken, — het vuur moet erin.

Wat was Paulus niet en wat had hij niet vóór zijn bekering, waar hij trots op was. Maar wat zegt hij later? „Wat mij winst was heb ik om Christus' wil schade geacht, ik heb het prijsgegeven en ik houd het nu voor vuilnis, opdat ik Christus mag winnen!“ (Filip. 3 de verzen 7 en 8).

Het vuur sloeg er in! En toen verbrandde Paulus niet, maar wel heel zijn oude fari-zeeërsplunje, waar hij zo groots op was. Vuilnis noemt hij het nu, nu hij zo groots is als het maar zijn kan met Jézus! Vuilnis, naar de vuilverbranding ermee!

Christus kennen en de kracht zijner opstanding! Wat weegt daar nu tegen op?

Ja, ik ben verzekerd dat het lijden van deze tijd (vuur op de aarde) niet opweegt tegen de heerlijkheid die over ons zál geopenbaard worden (Rom. 8 : 18).

C. P. Plooy

Een kerkelijke discussie over de valse kerk

V

„God gevreesd en breed gezien“

In ons vorige artikel hebben we aange-toond, dat bij de vereniging van 1892 de vraag of de Ned. Herv. Kerk — indien men trouw wilde blijven aan de belijdenis — als valse kerk moet worden beschouwd opzettelijk niet werd beantwoord.

Zowel de synode van de Chr. Geref. Kerk als die van de Dolerende Kerken hebben daaromtrent geen bindende uitspraak willen doen.

Zij hebben de „Verenigde Kerken“ en haar leden hieromtrent opzettelijk vrij gelaten.

Wat de verhouding tot de Ned. Herv. Kerk betreft werd door de genoemde synoden

alléén uitgesproken, „dat verbreking van de Kerkelijke gemeenschap met de besturen van de Ned. Herv. Kerk niet alleen, maar ook met de leden in plaatselijke en corporatieve zin door Gods Woord en de Geref. Belijdenis geboden en dus noodzakelijk is“.

Door alleen dit uit te spreken lieten zowel de Dolerenden als de Afgescheidenen iets van hun bijzondere opvattingen los. Of anders gezegd: zij gaven elkaar daaromtrent iets toe. Of, nog beter gezegd: beiden zagen er van af een specifieke opvatting van zichzelf tot voorwaarde van kerkelijke vereniging te maken.

De Dolerenden zouden n.l. niet langer, zoals zij eerst hadden gedaan, alle leden van een Ned. Herv. Kerk waarin het tot doleantie was gekomen als lid van de ge-re-formeerde kerk beschouwen. Ze zouden voortaan als le-

den van zo'n ge-re-formeerde kerk alleen zulken erkennen, uiteraard met hun gedoopte kinderen, die zich onder het opzicht en de tucht van de dolerende kerkeraad stelden.

En de Afscheidenen hadden er bewust van afgezien als voorwaarde voor kerkelijke vereniging de eis te stellen dat de Ned. Herv. Kerk door allen als valse kerk moest worden beschouwd en daarom „Afscheiding” van deze kerk de enig goede weg was om tot reformatie der kerk te komen.

* * *

Om nu de strekking van het „beding” op grond waarvan in 1892 de vereniging van Chr. Geref. en Dolerende Kerken tot stand kwam nog wat scherper te belichten wil ik enkele reacties welke daarop loskwamen memoreren.

Eerst een paar uit het kamp der Dolerenden.

Dr. Wagenaar, een van de vooraanstaande leiders van de Doleantie, die aanvankelijk ernstige bezwaren tegen de geprojecteerde vereniging koesterde, verklaarde op de synode van de Dolerende Kerken o.a. het volgen de: „Ook ik erken te hebben behoord, en nog ten dele te behoren, tot hen, die de bezwaren, welke aan de vereniging verbonden zijn, diep gevoelen. Die bezwaren kwamen mij eerst voor als consciëntie bezwaren, en daarom meende ik de vrede ten offer te moeten brengen aan de waarheid”.

Het eerste, grote bezwaar dat hij koesterde bestond hierin, „dat wij het onze plicht zouden moeten achten, de kerkelijke gemeenschap met de leden der Ned. Herv. Kerk te verbreken. Maar de steen is mij van het harte gevallen, toen ik de toelichting vernemen mocht, die door de gedeputeerden der Christelijke Geref. Kerk bereidwillig op dit bezwaar werd verstrekt. Geen nieuw dogma over de valse kerk is geëist; maar alleen, dat wij ook onzerzijds geen dwang zouden aandoen aan de Christelijke Geref. Broederen. Met die toelichting kan ik mij gans verenigen; en ik wens vereniging op een terrein waarop wij elkander niet indeuken, maar elkaar zullen ontmoeten met onze bijzondere eigenaardigheden”.

Van belang is ook de reactie van de bekende ds. J. C. Sikkel.

Door een dolerende broeder was hem verweeten dat door het besluit omtrent de vereniging van de Chr. Geref. en de Nederduitse Geref. Kerken zoals dat op de synoden van Leeuwarden en 's-Gravenhage was genomen de band aan de gelovigen in het Ned. Herv. Kerkgenootschap doorgesneden en het beginsel der Doleantie begraven was.

Met alle kracht keert Sikkel zich tegen deze mening. Hij schreef: „Nóch het een nóch het ander is waar. Zelfs de Chr. Geref. synode te Leeuwarden dacht er niet aan de uitverkorenen, de levende lidmaten onder de Synodale organisatie te verloochenen. Toch scheen de voorwaarde, die zij stelde, ook ons toe, voor de Ned. Geref. Kerken in Doleantie onverenigbaar te zijn met handhaving van het beginsel der Doleantie. De correspondentie van de Deputaten der Leeuwarder Synode met de Synode van 's-Gravenhage heeft echter een geheel ander licht op die voorwaarden geworpen, dan waarin wij die eerst zagen. Als onze broeder de officiële stukken leest, zal hij moeten toestemmen, dat van de kerken der Doleantie op geen enkel punt loslating van haar beginsel of verklaringen in strijd met het beginsel geëist worden.

Integendeel: met volle handhaving der rechten van haar beginselen, komen de kerken wederzijds tot vereniging.

Was dat niet het geval, wij zouden tot die vereniging niet meewerken. Wat in 1887 voor ons waar was, is nog precies evenzo thans voor ons waar. Al hebben we over veel meer din-

gen thans meer licht dan toen — we hebben inzake de Reformatie der Kerken nog dezelfde overtuiging, en die hopen wij nooit te verloochenen”.

Zo spraken Dr. Wagenaar en ds. Sikkel. En hun beider getuigenis is: bij de vereniging van 1892 werd op geen enkele wijze „het beginsel der Doleantie” gediskwalificeerd, laat staan als niet-confessioneel veroordeeld. Ook niet wat de daarin opgesloten visie op de Ned. Herv. Kerk betreft.

* * *

Nu bestaat, zoals ieder wel weet, de mogelijkheid dat men, volkomen te goeder trouw, kerkelijke besluiten waarin een zeker compromis werd geformuleerd en vastgelegd „naar zich toehaalt”. Dat wil zeggen: dat men ze zo opvat, zó interpreteert dat daardoor het eigen standpunt gesauveerd of zelfs verdedigd wordt.

Zo iets is in de kerkgeschiedenis reeds veel malen vertoond!

En daarom is het, wanneer men de werkelijke strekking van een besluit wil leren kennen, nodig te luisteren naar stemmen uit alle bij het in geding zijnde besluit betrokken partijen.

We willen dat ook ten opzichte van het „beding” van 1892 doen.

Daarom zullen we ook iets laten horen van de reacties welke uit de kringen der Chr. Geref. Kerk daarop loskwamen.

Aan wie kunnen we dan beter het woord geven dan aan de meest geprononceerde verdediger van het afgescheiden standpunt, namelijk Prof. Lindeboom? Dat is te gemakkelijker omdat Lindeboom zich over deze zaak expres en duidelijk heeft uitgesproken.

Om daarmee te beginnen: Lindeboom citeert ergens het zo juist aangehaalde woord van Sikkel en gaat dan zo verder: „Dat is duidelijke taal niet waar? Welnu, even duidelijk zeg ik van de Afscheiding: nooit hoop ik haar te verloochenen, maar altijd door te getuigen voor Afscheiding van de Hervormde Kerk als een valse Kerk”.

Lindeboom denkt er evenwel niet aan zijn standpunt als het alléén confessionele, het exclusief-gereformeerde aan te dienen! Nadrukkelijk verklaart hij namelijk: „Evenmin als broeder Sikkel de Afscheiding als ongeoorloofd zal bestrijden, evenmin ik de Doleantie. Het accoord van Leeuwarden en 's-Gravenhage erkent beide, in het licht der „beding”, niet als elkaar uitsluitende standpunten, maar als twee met de Geref. belijdenis niet strijdende methoden of wijzen van Reformatie, of wat hetzelfde is, als: twee methoden van „breken” met de Herv. Kerk, tot openbaring van de Geref. Kerk. Mij aangaande, als de Geref. belijders maar uit de gemeenschap der leugen, uit de vermenging van gelovigen en ongelovigen, verlost worden en in een Geref. Kerk samenkomen, dan ben ik dankbaar en blijde. Dan zal het verschil van methode in de praktijk ook wel ophouden. En de Here zij het toevertrouwd, te zorgen dat de beste methode tenslotte aller instemming en liefdevolle ijver winne”.

Lindeboom herinnert er daarbij aan dat hij tot op het laatste ogenblik gepoogd had zijn Chr. Geref. broeders ervan te overtuigen dat aan de Dolerende kerken de eis moest worden gesteld: „Verklaart u met ons één in het stuk der Afscheiding van de Ned. Herv. Kerk als een valse Kerk”. Maar hij had dezen, evenmin als de synode van de Chr. Geref. Kerk, zover kunnen krijgen. De synode had ten slotte besloten tot een vereniging met de Dolerende Kerken op grond van het door ons gememoreerde „beding”. En daarin werd noch het „beginsel” der Afscheiding noch dat der Doleantie veroordeeld. Het oordeel daarover werd aan ieders persoonlijke overtuiging overgegeven en voor ieders persoonlijke rekening gelaten.

Met deze beslissing was Lindeboom ten slotte van harte accoord gegaan.

De Verenigde Kerken zouden zich uitsluitend binden aan belijdenis en kerkorde. Bovendien zouden zij breken met de Ned. Herv. Kerk in haar institutaire gestalte. Dat was genoeg. Bij deze vereniging, zo verzekerde hij, gaat het daarom niet meer om de vraag wat Afscheidenen en Dolerenden „t liefst zouden hebben”. Neen, de vraag is nu, of, op de wijze als de synode van de Chr. Geref. Kerk dat aangaf, „wij en zij zonder verloochening van enig beginsel... kunnen verenigen”. En op die vraag antwoordt Lindeboom van ganser harte: Ja, dat kan en daarom moet het ook! Als de dolerende broeders weigeren de Ned. Herv. Kerk als geheel en in haar afzonderlijke gemeenten als valse kerk te typeren is dat geen verloochening van enig beginsel, en evenmin iets dat in strijd brengt met de confessie. En dat is evenmin met de Afscheidenen het geval als zij dat in de Dolerenden tolereren⁴⁾.

De eigenlijke, beslissende vraag waarover het naar Lindebooms overtuiging bij de onderhandeling over de vereniging in feite slechts ging was: „of het nog overblijvend verschil van beschouwing en praktijk groot genoeg is om een niet-verenigen voor God en de mensen te wettigen”. En op die vraag antwoordde Lindeboom „zonder enigszins van gevoelen veranderd te zijn met volle overtuiging: Neen!”⁵⁾.

* * *

Wat zijn eigen opvatting betreft ten aanzien van de kwesties waar verschil van opvatting bleef bestaan: Lindeboom beschouwde, zoals wij reeds hoorden, de Ned. Herv. Kerk in haar geheel en in haar delen als valse Kerk.

Maar daarmee is toch nog niet alles gezegd!

Naar zijn overtuiging behoren de ware gelovigen die lid van de Ned. Herv. Kerk zijn „naar hun geestelijk leven” metterdaad ook tot de ware kerk van Christus!

Wanneer de Dolerende broeders voorts betogen dat er ook een kerkelijke gemeenschap bestaat welke niet „op de kerkelijke corporatie of institutie, maar op de verhouding uit kracht des Genadeverbonds en des Doops” betrekking heeft, dan gaat het daarin z.i. over een opinie waarover „steeds de gevoelens onder ons, en ook vroeger in de Geref. Kerk inzake de Roomsden, onderscheiden waren”.

En wat de opvatting betreft, „dat er ook in de Herv. Kerk, ja, zelfs in de Roomse Kerk nog overblijfselen zijn van de Kerk en een werking van de genade des Verbonds” - daarover zijn én Afscheidenen én Dolerenden „het onder elkander volkomen eens”⁶⁾.

Op deze wijze ging Lindeboom van harte mee met de vereniging van Afscheidenen en Dolerende Kerken en hij verdedigde haar met alle kracht.

Op zijn colleges verklaarde hij nadrukkelijk: „De doleantie heeft ons nodig gehad. maar wij ook haar; de doleantie heeft ook ons gered”. „Had deze man”, zo schreef K. Schilder bij Lindebooms heengaan, „zijn invloed en zijn naam en zijn afkomst en zijn positie in de waagschaal geworpen om in een actuele kerkstrijd te spelen met het helse vuur van sectarisme, — de kerk ware in ons land verscheurd en verstrooid. Maar deze man heeft God gevreesd en breed gezien... Hij heeft de kerk gezien en zeer begeerd, hij heeft de Acte van Afscheiding gehoorzaamd: zich verenigen, zoveel het aan ons ligt, met wie dezelfde waarheid liefhebben; hij heeft zijn vlees gekruisigd, en werd gezond vanwege zijn Koning”⁷⁾.

* * *

Zo hebben de Chr. Geref. en de Dolerende Kerken elkaar in 1892 gevonden.

In dat jaar is het zeldzame wonder geschied

dat kerken die ondanks het gemeenschappelijk geloof in Jezus Christus en ondanks de band aan dezelfde confessie naast, ja, tegenover elkaar voortleefden, tot eenheid in Christus kwamen.

En — we zeggen het nóg eens — ze deden dat nadat ze over en weer nadrukkelijk hadden geconstateerd dat er tussen hen een diepgaand verschil van gevoelens bestond in de beoordeling van de Ned. Herv. Kerk en, ten gevolge daarvan, in de wijze waarop het tot reformatie der kerk moest komen.

Van harte spreken we dr. Kraan na, die schrijvend over deze vereniging opmerkte:

„Wij moeten het niet als een teken van zwakheid, maar veelmeer als bewijs van geestelijke kracht beschouwen, dat men op de genoemde grondslag tot vereniging is overgegaan en niet gewacht heeft, totdat de dolerenden afgescheiden of de afgescheidenen dolerend waren geworden. In de tachtiger jaren is dit wederzijds wel beproefd; maar wij moeten het een bijzondere zegen Gods over de Gereformeerde Kerken achten, dat Hij dit heeft laten mislukken. Want als dit pogen geslaagd was, zou de vereniging tot stand gekomen zijn op **sectarische** grondslag. Immers, het is in beginsel puur sectarisme, om als kerken elkander dan pas te willen aannemen, en zó lang als kerk gescheiden te blijven voortleven, totdat men ook tot algehele overeenstemming gekomen is, in afgeleide kwesties als die aangaande de beste methode van kerkreformatie, de mindere of meerdere valsheid van de Herv. Kerk e.d. Het zou een ramp geworden zijn, wanneer onze vaders dan pas met de dolerenden hadden willen verenigen, wanneer deze eerst instemming hadden betuigd met de Acte van Afscheiding of Wederkering van 1834. Alsof dit stuk, hoe eerbiedwaardig en belangrijk ook op zichzelf, een deel van onze belijdenisschriften uitmaakte of een artikel des geloofs behelsde. God heeft ons voor dergelijk sectarisme bewaard, en Hij moge ons ook in de toekomst er voor bewaren, dat wij, wanneer wij pogingen tot nieuwe vereniging doen, over dergelijke sectarische vragen strijden zouden”¹⁾.

Inderdaad, het zou een ramp geweest zijn als men in 1892 de eis had gesteld dat vereniging der kerken alleen dan tot stand mocht komen als allen de Ned. Herv. Kerk als een valse kerk beschouwden.

Maar het zou een nog veel groter ramp zijn als leden van een Geref. Kerk elkaar zouden loslaten of met elkaar breken indien niet allen de synodale kerken als valse kerk wilden beschouwen!

C.V.

¹⁾ Acta van de derde voorlopige Synode, 1891, blz. 75 / 6.

²⁾ De Zuid-Hollandsche Kerkbode, 27 mei 1892

³⁾ Mag en zal de Vereeniging doorgaan? Brief aan X, IJ en Z, bezwaarde broeders en zusters, Heusden, 1892, blz. 10/11.

⁴⁾ Idem, blz. 9.

⁵⁾ Idem, blz. 15.

⁶⁾ Idem, blz. 13/14.

⁷⁾ Handboek voor de Geref. Kerken voor het jaar 1934, blz. 400/1, 403.

⁸⁾ De Reformatie, 14e Jaarg., No. 44, 5 Jan. 1934

Kerkelijk Leven

* * Buitenlandse contacten

*

Onlangs schreven we zijdelings over correspondentie met buitenlandse kerken. Deze is tot dusver praktisch beperkt tot correspondentie met de emigrantenkerken in Canada, de U.S.A., Brazilië, Zuid-Afrika, Australië en Tasmanië, die vanuit de Gereformeerde kerken na de vrijmaking zijn ontstaan.

Nu is er behalve die officiële correspondentie tussen de kerken met de broeders en zusters in genoemde landen ook allerlei ander contact. En dat laatste is soms veel intensie-

ver en van groter betekenis dan de officiële correspondentie.

Daar zijn allereerst de familiebanden, die de Gereformeerden in Canada nog binden aan het oude land, banden die nog altijd levendig gehouden worden door een drukke correspondentie over en weer. Daar is voorts nog de pers: allerlei nederlandse bladen worden, hetzij onder de Poolster, hetzij onder het Zuiderkruis, nog gelezen. Het Gezinsblad, Opbouw, De Reformatie, Contact en andere lectuur, boeken, die in onze kring verschijnen, vinden daarheen hun weg. Toch zijn deze familiale en perscontacten van aflopende aard. Want de familiebanden beginnen op de duur te slijten. En familieleden in de tweede, derde en vierde graad worden op de duur even illusoir als de bekende „neef in Canada, in 't hartje van Amerika" van wie een veertig jaar geleden een cabaretliedje zong. En het nederlandse blad en het nederlandse boek vinden slechts zo lang hun weg naar de Gereformeerden daar als dezen de nederlandse taal nog kennen. Dat mindert onherroepelijk bij het tweede geslacht en is met het derde voorbij.

Men kan dat betreuren — 't is niet anders.

Er is ook iets goeds in.

Wij hebben in Nederland niet het monopolie van het Gereformeerd zijn.

En de Gereformeerden daar moeten na de immigratie komen tot de integratie. Zij moeten wel christenen, en kinderen der reformatie blijven, maar geen nederlanders.

En dat heeft ook zijn voordeel.

Men behoeft zich daar niet te vermoeien met nederlandse kwesties. En onze ruzies daar niet met elkander uit te vechten. Ze krijgen bij Gods Woord levend in hun eigen wereld hun eigen zaken.

Maar behalve deze buitenlandse contacten zijn er nog andere.

Met de kerken in Spanje. Hoewel niet officieel geregeld zijn ze via de kerk van Rijswijk zeer levendig. Wellicht levendiger en effectiever dan in verleden en heden heel wat officiële kerkelijke correspondentie.

Dan is er het contact met de gemeenten der Waldenzen in Italië waarover br. P. Groen in ons blad vele malen schreef.

Ik denk ook aan het feit dat de kerk van Bunschoten-Spakenburg straks een koreaans predikant, door haar geadopteerd, te Kampen laat studeren.

En dan is daar in de loop der jaren een band gegroeid met Pastor Judt en diens gemeente in Oberndorf/Wittgenstein, een band met de gemeenten in Groningen, Enschede, Kampen, Zaandam. In de beide laatste plaatsen ging Pastor Judt zelfs een enkele maal voor in de dienst des Woords.

Deze contacten, hoe on-officieel ook, kunnen van grote betekenis zijn en worden.

Ook persoonlijke banden. Die zijn er met broeders en gemeenten in de U.S.A. en Zuid-Afrika en Duitsland.

Zoals dat vroeger ook het geval was. Er waren afgescheidenen, die levendige betrekkingen onderhielden met Schotland, Réveilmannen hadden ze met Frankrijk en Zwitserland, voor de laatsten schreef Groen zijn La partie antirévolutionnaire ou confessionnelle dans l'Eglise réformée des Pays Bas, het boekje in 1954 door mejuffrouw A. Dam in zo voortreffelijk nederlands vertaald.

We haalden deze dingen op om in het licht te stellen dat deze persoonlijke en onofficiële betrekkingen in de historie soms veel en veel meer betekenen en uitwerken dan dat een afgevaardigde van een buitenlandse kerk op een synode een aardig toespraakje houdt tot de „Dear fathers and brethren”.

Zoals ook in de apostolische kerk het voor die dagen drukke verkeer tussen de middellandse-zee-landen en de persoonlijke contacten veel hebben betekend voor de gemeenschap van de kerken en de broeders. Let er maar eens op van hoeveel mensen aan hoeveel mensen Paulus in zijn brieven de groeten doet!

G. Visée

Vrijheid van exegeze

De vraag naar de vrijheid van exegeze duikt telkens weer in onze kring op. Mede n.a.v. de resultaten van Schriftonderzoek van Telder, Vonk, Visée en eerder B. en D. Holwerda. Als er dan strijdigheid met de confessie der kerk wordt geconstateerd en op een enkel punt rondweg wordt toegegeven komt de vraag op naar de verhouding van exegeze en belijdenis. Zitten we daarmee niet, zoals dr. J. Koopmans eens geconstateerd heeft, in een vicieuze cirkel? „Enerzijds wordt er geen dogma door enige kerk erkend, wanneer het niet in de Schrift is gegrond, maar omgekeerd wordt er ook geen uitlegging als correct aanvaard, wanneer zij in strijd komt met het dogma der kerk, zodat het dogma een regel voor de exegeze mag heten” („Het oudkerkelijk dogma in de Reformatie”, 1938, p. 35). Maar is dan het appellabel zijn van de belijdenis op de H. Schrift niet a priori illusoir?

Als we de belijdenis moeten lezen bij het licht der Schrift, — wat houdt dat nog in als we de Schrift weer moeten lezen bij het licht van de belijdenis? Moeten we de verhouding Schrift-belijdenis stellen zoals Calvijn de verhouding natuur-Schrift stelde? Moeten we de Schrift lezen door de bril der belijdenis, zoals Calvijn zei dat we het boek der natuur slechts kunnen lezen door de bril van de Schrift? Maar dan zou de belijdenis de laatste en hoogste critische instantie zijn bij het lezen en verklaren van de Bijbel. En wie wil daar aan?

Deze eer werpt trouwens de belijdenis zelve verre van zich! In art. 7 N.G.B. wordt de enige en onfeilbare regel des geloofs, ook voor

de Schriftexegeze, duidelijk aangegeven: het is de H. Schrift zelve en deze alleen!

In dien zin kan er dan ook niet van vrijheid der exegeze worden gesproken, dat de exegeze niet vrij staat tegenover de H. Schrift zelve. Want de H. Schrift spreekt de exegeze met macht aan! Zijn bezig zijn met de Schrift is anders niet dan dienst aan die goddelijke Schriftuur. In onderwerping aan Hem, Die in die Schrift hem met gezag aanspreekt.

Maar staat de exegeze wél vrij tegenover de belijdenis der kerk?

Neen en ja. Neen, in zoverre het juist deze belijdenis is, die het enige en goddelijke gezag der H. Schrift met kracht vindiceert.

Maar ja, wél vrij, tegenover de „stukken der leer" die in de belijdenis aan de orde komen en met Schriftbewijs gestaafd worden. De exegeze moet de vrijheid hebben om eventueel de ondeugdelijkheid van dat Schriftbewijs op bepaalde onderdelen der belijdenis aan te tonen. Daarmee doet ze het gezag der belijdenis geen afbreuk, maar ze blijft het juist controleren en verstevigt de zwakke plekken. De belijdenis is niet gediend met een Schriftuitleg, die alleen maar oude schatten telkens weer etaleert, en inventariseert.

Anderzijds dient ook de belijdenis de exegeze, in zoverre in haar inderdaad toch een schat van exegeze uit vroeger eeuwen opgetast ligt, waaraan de exegeze, van vandaag niet dan tot zijn eigen schade achteloos voorbij kan gaan. Het prae van deze „commentaar", die de belijdenis toch is, op de H. Schrift is dat ze niet is van deze of gene theoloog,

maar dat ze is vastgelegd door de kerk. Ze is neerslag van godvruchtige en vruchtbare samenwerking van ambtsdragers in de kerk des Heren. Ik hoop in het slot van dit artikel daar nog op terug te komen, omdat deze samenwerking me zo onmisbaar lijkt en ze m.i. toch zo node gemist wordt onder de exegeten en dogmatici in onze kerken heden ten dage.

De exegeet van 1964 zal zich uit die werkge-meenschap der heiligen in de kerk, via de belijdenis op hem inwerkende en via hem doorwerkende, niet makkelijk mogen losmaken. En van het inzicht in de Schriften van de vaders zal hij niet afwijken, dan onder de overmacht van de duidelijkheid van Gods Woord.

* * *

Ik ben me bewust hiermee geen noviteiten te debiteren. Prof. dr. S. Greijdanus heeft daar indertijd heldere dingen van geschreven in zijn „Schriftbeginselen tot Schriftverklaring” (1946). Hij stelt o.m. als beginsel, dat we de H. Schrift niet zullen verklaren in strijd met de regel des geloofs. (p. 141). De term „regel des geloofs” kwamen we reeds tegen in het opschrift boven art. 7 N.G.B. Onder theologen spreken we dan van de „*analogia fidei*”. Greijdanus onderscheidt daarbij in drieërlei zin.

1. de *analogia Scripturae*, d.i. de overeenstemming met wat de H. Schrift in het algemeen duidelijk leert,
2. de *analogia fidei* in enger zin, d.i. de overeenstemming met wat de H. Schrift ons leert over het ware geloof, dat ons zaligmaakt,
3. de *analogia dogmatis*, d.i. de overeenstemming met het dogma, door de kerk in haar belijdenis geformuleerd en vastgelegd.

Voor ons is alleen de 3e *analogia* van belang.

Greijdanus zegt dat deze laatste *analogia* niet insluit de eis, dat we met onze Schriftverklaring nimmer in strijd zouden mogen komen met de belijdenis der kerk. Want de belijdenisgeschriften staan niet op één lijn met de H. Schrift, doch zijn en blijven aan haar examinabel en appellabel. Hij onderscheidt scherp tussen inspiratie (H.S.) en illuminatie (belijdenis). De belijdenis kan geen norm zijn voor ons geloof, want ze zegt zelf in art. 7 N.G.B. dat de H. Schrift de enige regel des geloofs is. De belijdenis kan slechts in zoverre (quatenus) norm zijn als ze overeenstemt met de H. Schrift, zegt Greijdanus; en daarmee hanteert hij een gereformeerd quatenus. D.w.z. niet zoals in de vorige eeuw in de herv. kerk de belijdenis ondertekend werd voorzover (quatenus) ze overeenkwam met Gods Woord, waarbij elke ondertekenaar dan voor zichzelf mocht uitmaken in hoeverre dat voor hem het geval was! Greijdanus sprak van een quatenus in gereformeerde zin, d.w.z. dat zowel de kerk als de ondertekenaar op het moment van ondertekening het eens zijn in de eenparige, kerkelijke overtuiging, dat de belijdenisgeschriften metterdaad overeenstemmen met Gods Woord. Wat echter niet uitsluit, dat later het anders kan blijken te zijn op een bepaald onderdeel. De ondertekening berooft de ondertekenaar dan ook niet van zijn vrijheid tot Schriftonderzoek, maar verplicht hem wel tot het in de kerkelijke weg openbaar maken van zijn van de belijdenis afwijkende verklaring der H. Schrift.

Ook Greijdanus laat deze mogelijkheid royaal open, maar hij voegt er wel de waarschuwing aan toe: „Evenwel heeft de Schriftverklaarder in zulk een geval wel goed toe te zien of de fout toch niet bij hem en in zijn uitlegging schuilt, of hij zich soms niet vergist”. „De kerkelijke belijdenisgeschriften bezitten in zichzelf geen volstrekt-bindende macht, dat heeft alleen Gods Woord; maar ze hebben toch wel zekere regulerende autoriteit, in die zin, dat men zich nog eens goed bedenken

moet, voordat men zijn exegetisch resultaat als vaststaande Schriftwaarheid uitgeeft, wanneer het niet zou overeenkomen met de belijdenisgeschriften. Want men zou dan gelijk kunnen hebben, doch ook wel ongelijk, doordat men bij zijn Schriftverklaring ergens foutief geredeneerd had. In zulk een geval van strijd is dus dubbele voorzichtigheid gewenst”. (a.w. p. 142-3).

* * *

In het Bijbels Handboek, in 1935 door Kok uitgegeven, wijdt prof. dr. J. Ridderbos een voortreffelijk en omvangrijk hoofdstuk aan „de uitlegging van de H. Schrift”.

Ook hij stelt daarin de H. Schrift zelve als enige regel voor de Schriftuitlegging, zoals trouwens de belijdenis duidelijk poneert in art. 7 N.G.B. Dat betekent echter niet, volgens Ridderbos, dat de kerk haar ambtsdragers in de exegeese absoluut vrij zou laten. Behoudens het recht van gravamen is de ambtsdrager gebonden aan de belijdenis van de kerk die hij dient. Het geweten echter kan slechts gebonden worden door de H. Schrift. Dat kan leiden tot een conflict tussen kerk en geweten. Het kan zelfs iemand buiten de kerk brengen, zegt Ridderbos. Hij maant tot ootmoedigheid: men late zich door de kerk onderwijzen en stelle niet lichtvaardig eigen inzicht boven dat van de kerk. Maar toch, als het er op aan komt, staat elke gelovige persoonlijk voor de Schrift en heeft hij het recht de belijdenis aan de Schrift te toetsen. En wordt het een gewetenszaak, dan moet men daar een breuk met de kerk bij riskeren.

Ridderbos stelt nu wel, dat deze opvatting wezenlijk verschilt met die der r.k. kerk, waar het Vaticaanse Concilie van 1870 uitsprak, „dat het niemand vrijstaat tegen de eenparige overeenstemming der Vaders de H. Schrift zelve uit te leggen”, — maar wat dat wezenlijk verschil nu is valt moeilijk in te zien. Want op het standpunt van Ridderbos laat de kerk iedereen wel vrij in de exegeese, maar is de exegeet-ambtsdrager toch tegelijk gebonden aan de belijdenis van zijn kerk, en hangt de exegeet bij een van de belijdenis afwijkende exegeese toch een breuk met de kerk boven het hoofd. Het is dus een vrijheid met de stok achter de deur. Ridderbos stelt het een naast het ander:

de kerk maakt uit wat de waarheid is en wat haar leraren hebben te leren, —

en onverzoend daarnaast het principe van de vrijheid der exegeese en soms zelfs de plicht om dienovereenkomstig te handelen. (a.w. p. 389-90).

Hier staan vrijheid en gebondenheid in theorie vredig naast elkaar, maar in de praktijk zal de binding de vrijheid verslinden. Ridderbos houdt enerzijds m.i. te weinig rekening met de mogelijkheid van dwaling van de kerk en fouten in haar belijdenis, en anderzijds stelt hij de exegeet te veel op zichzelf in zijn Schriftverklarende bezigheid, met alle gevaar van individualisme. De exegeet, die moeilijkheden krijgt met de belijdenis, wordt zo niet opgevangen in een kerkgemeenschap, waarin hij niet direct een juridische tegeninstantie behoeft te zien, maar waarin hij een exegetische werkge-meenschap aantreft, die zijn moeilijkheden en exegetische resultaten samen met hem verwerkt. De Schrift blijve Rechter en de kerk moeder.

* * *

Prof. dr. G. C. Berkouwer heeft in zijn „De strijd om het r.k. dogma uit de „Institutie” van Calvijn overvloedig aangetoond, hoe deze reformator is opgekomen voor de vrijheid der exegeese in goede, gereformeerde zin. Hij fulmineert tegen een kerk, van wier uitspraken geen hoger beroep mogelijk is op de H. Schrift en hij voert een vurig pleidooi voor toetsing en binding van de kerk aan Gods Woord. (a.w.p. 124-132).

In hetzelfde werk heeft Berkouwer de weg der vrije exegeese gewezen tussen de scylla van een z.g. onbevooroordeelde exegeese en de charibdis van de dogmatische exegeese. Het geheel eigen karakter der H. Schrift sluit beiden uit. (p. 207-8).

„Wie de dogmatische exegeese afwijst pleit daarmee niet voor een uitschakeling van alle reeds verworven kennis en inzicht bij het verstaan van de H. Schrift. Maar wel moet bezwaar worden ingebracht tegen een wijze van Schrift gebruik, waarbij aan de Schrift nauwelijks een andere functie meer wordt toegekend, dan dat ze eigen inzicht moet bevestigen. Er is dan geen openheid meer tegenover de Schrift. De weg naar de ware autoriteit van het Woord Gods in en over de kerk wordt steeds meer versperd”. (a.w. p. 211). Volgens Berkouwer heeft de exegeese van Calvijn niets te maken met de dogmatische exegeese. „Ze is wél van begin tot eind door het **Schriftgeloof** bepaald, maar stelt nimmer een complex van reeds verworven inzichten en dogmatische conclusies tot maatstaf voor het verstaan der Schrift”. (p. 215). Berkouwer wijst dan ook af de mening van dr. J. Koopmans, dat bij Calvijn dogma en exegeese tot elkaar zouden staan in een verhouding van wederkerigheid, welhaast een vicieuze cirkel (Koopmans' disss. 1938, p. 35) Calvijn verwerpt juist in de gezagsvraag alle wederkerigheid vanuit het onvergelykbare gezag der H. Schrift, ook over de kerk (p. 127).

Berkouwer toont aan, hoe in de r.k. kerk de dogmatische exegeese bewust gesanctioneerd is, maar hoe zij daardoor tegelijk de eenheid der kerk op het spel zette (p. 285). Van r.k. zijde is de gereformeerden wel verweten, dat ook zij bij hun exegeese van dogmatische uitgangspunten, b.v. van het **dogma**, dat de Bijbel Gods Woord is. Maar Berkouwer wijst verontwaardigd deze parallel met de r.k. dogmatische exegeese van de hand. „Ze miskent het karakter van het Schriftgeloof als voortdurende, luisterende onderwerping aan het Woord Gods... Met dit Schriftgeloof is onlosmakelijk verbonden de bereidheid tot toetsing van elk door de kerk geformuleerd dogma aan de hoge norm van 't Woord Gods”. (p. 287).

Wanneer dit alles duidelijk gesteld is moet er ook ruimte zijn voor de erkenning van een **reformatorisch leergezag**. . . . ik zou haast liever zeggen: in de kerk, dan van de kerk.

In een opstel over „Geloof en leergezag” in de bundel „Woord en wereld”, in 1959 aangeboden aan prof. dr. K. H. Miskotte bij zijn aftreden als hoogleraar, herinnert prof. dr. J. N. Bakhuizen van der Brink aan de bescheidenheid van Calvijn als Schriftonderzoeker, zoals die uitkomt in zijn woord: „Dat de geestegaven zo onder ons verdeeld zijn, dat niemand van ons voor zichzelf alleen genoegzaam is”. (a.h. p. 258).

Daarmee is volgens Bakhuizen als vanzelf al ruimte gemaakt voor het leergezag.

„Het inzicht en oordeel van anderen geldt en het eigen oordeel ondergaat een beperking. . . . Anderer gezag geldt niet automatisch of formeel, maar het eigene geldt evenmin volstrekt en volledig”.

„De hele Reformatie zegt, dat het geloof steunt op Gods Woord, niet op het gezag van de leer. De leer echter is het stuur, waarnaar de Schrift verstaan kan en moet worden en zij is zelf door de Schrift gegeven. Zij is summa Scripturae, regeert haar niet, maar dient haar. Zo heeft de leer een gezag, dat echter de Schrift zelf wekt” (p. 258-9).

Bakhuizen wijst er voorts op, hoe Calvijn in zijn *Institutie* (IV, 8) aan de kerk een leergezag toekent, dat niet automatisch-werkend aan bepaalde personen of vergaderingen is verleend, maar dat bijzonder in het ambt is gelegd: de dienst aan het Woord. De ambtsdrager is drager van een macht, die hemzelve

bindt. De H. Geest draagt de dienaar Gods in de kerk het ambt op van de uitlegging der H. Schrift. Dit leergezag wordt gedragen door de beloften van Christus in Matth. 28 : 20 en Joh. 14 : 16; deze beloften gelden alle gelovigen, hen persoonlijk en hen samen als kerk; dus niet de kerk met uitsluiting van de gelovigen persoonlijk, de „leken”. Overigens legt Calvijn er de nadruk op, dat de gemeenschap der gelovigen in haar geheel met veel meer gaven is toegerust en in het bezit is van veel rijkere schat van hemelse wijsheid, dan ieder gelovige persoonlijk kan bereiken. (a.w. p. 259).

Bakhuizen concludeert dan:

„Calvijn brengt het persoonlijk geloof dus niet restloos onder het empirisch kerkelijk gezag, n.aar evenmin licht hij het kerkelijk gezag uit zijn voegen door de hefboom van het persoonlijk geloof. Hij houdt de waagschaal in het evenwicht, dat door de werking van de H. Geest verzekerd is, en de dwaze fabel van het subjectivisme der Reformatie ligt dor en inhoudloos terneer” (p. 260).

* * *

De exegeet der H. Schrift werkt in en met en voor de kerk en alleen zo, in en met en voor de kerk, kan de vrijheid der exegeese recht en gezegend functioneren, onder leiding van de H. Geest en in onderwerping aan de H. Schrift.

Dat wordt ook sterk geaccentueerd door prof. dr. K. H. Miskotte, die in zijn „Om het levende Woord”, opstellen over de praktijk der Exegese, waar wel het een en ander in staat, waar we als gereformeerden mee accoord gaan, de behartigenswaardige wenk heeft gegeven, dat de studeerkamer van de exegeet „geen plaats is buiten de kerk, ook niet buiten „onze” kerk. Er is een randmogelijkheid, dat hij er onverhoopt en onverwacht buiten gedrongen wordt, dat is wat anders, . . . maar overigens zitten we er in”. Als Miskotte erbij voegt, dat we blijkbaar reformator in spe zijn als we er onverwacht buiten gedrongen worden zou ik toch willen wijzen op de andere mogelijkheid, waarmee ernstig te rekenen valt, dat we dan n.l. ketter in re zouden zijn! (in spe = in hope, en in re = in werkelijkheid).

Miskotte wil de belijdenis der kerk minder als regel des geloofs dan als richtsnoer voor de verkondiging zien. En hij vindt het eer ramp voor de kerk als de preken niet meer instemmen en overeenstemmen met het belijden der kerk (a.w. p. 145).

„Al kan men niet zeggen, dat het dogma en de leer tot de hermeneutische regelen (regels voor de exegeese) behoren, in dien zin, dat een uitleg verworpen behoort te worden alleen omdat hij in strijd zou komen met het dogma, toch zal een respectvol deelhebben en deelnemen aan de schat der kerk ons gedurig leiden, zodat, als onze uitleg onwillekeurig in strijd komt met b.v. de catechismus ons dat een lichte schrik bezorge; indien men een formule van de catechismus wil verbeteren of aanvullen geschiedt het **na zeer rijp beraad en onder voorbehoud van een nadere bezinning en uitspraak der kerk zelve**. Als we ons daartoe gedrongen voelen als gevolg van onze exegeese moet het met grote **bezonnenheid** gebeuren, opdat het schone drama van „tekst en uitleg” door ons niet tot een scène worde gemaakt, om niet te spreken van een gruwelstuk, een hooglopend debat met de vaderen en hun geestelijk verstand aangaande de H. Schriften. Geschiedt het tragische van vervreemding buiten ons toedoen, dan is het vroeg genoeg de binding aan de kerk te relativiseren of te verbreken; maar dan ook niet alleen voor **onzelf**, maar principieel voor **allen**, die ons **horen** en voor wie wij **medeverantwoordelijk** waren van het begin af dat wij het vertrek der exegeese betraden”. (p. 146).

Wijze woorden van Miskotte! Laten we naar hem luisteren, wanneer hij ons als dienaren

des goddelijken Woords wijst op de **kerk**, niet als norm voor onze exegeese, maar wel als de van Godswege ons aangewezen gemeenschap waarbinnen we onze exegeese bedrijven. Met heel de kerk mee staan we onder het Woord Gods. De belijdenis der kerk is geen instantie tegenover ons, maar de formulering van wat ook wij persoonlijk geloven met het hart en belijden met de mond. En het ondertekeningsformulier is toch geen reglement-met-bedreiging, dat we min of meer vi coactus (afgeperst) ondertekend hebben. En we hebben in de kerkgemeenschap toch een werkgemeenschap van collega's om ons heen, die een exponent mag zijn van de gemeenschap der heiligen.

Het Woord, dat we exegetiseren is niet óns Woord, maar ook niet óns alleen toevertrouwd. En de belijdenis is ook niet alleen van óns. En de wijsheid in de Schriften heeft niet alleen bij óns herberg genomen. En ons bezig zijn met de H. Schrift heeft toch de **gemeente** te dienen. Hoe zij we dan **verantwoordelijk** aan God, aan de kerk en aan onze hoorders, die we met elke ambtelijke Schriftopening toeroepen: zo spreekt de **HERE!**

* * *

Van „de wijsheid van de prediker”, die Miskotte ons zo sterk op het hart drukt, zou ik nog een illustratie willen geven uit het werk van prof. B. Holwerda.

Berkhouwer heeft vorig jaar in het Ger. Theol. Tijdschrift gewezen op „een vrij diep verschil van inzicht” dat er in onze kerken zou bestaan inzake de verkiezingsleer. Hij zag op dat punt uiteen lopen de lijn Holwerda-Veenhof en de lijn Trimp-Kamphuis-Wiskerke. (G.T.T. febr. 1963). Hij verwees daarbij naar art. van Holwerda in de kerkbode van Amersfoort, in 1942, dus voor de vrijmaking reeds. Holwerda ving in die art. nieuw licht uit de Schriften op over de uitverkiezing. Hij betoogt, dat bepaalde woorden en begrippen in de dogmatiek vaak een heel andere betekenis hebben gekregen dan ze in de Bijbel hebben. Dat geldt z.i. ook van „verkiezing”. Hij betwijfelt op grond van zijn exegeese sterk of „verkiezing” in de Bijbel wel ooit ziet op het „uitlezingsbesluit van eeuwigheid” en verbindt het bijbelse verkiezingsbegrip sterk aan onze verantwoordelijkheid.

We voelen wel dat dit voorzichtig geformuleerd is. Want daarmee is nog niet gezegd, dat in de H. Schrift onder andere woorden niet zou te vinden zijn wat b.v. de Dordtse Leerregels leren als Gods besluit van eeuwigheid tot verkiezing of verwerping. Maar tevens voelen we aan dat dit resultaat van Holwerda's Schrift onderzoek des niettemin schokkend geweest moet zijn voor het gereformeerde kerkvolk van zijn dagen. Toch is in 1942 of later nimmer sprake van een aanklacht tegen Holwerda (zijn schorsing in 1944 berust op andere gronden) En na de vrijmaking geeft de generale synode onzer kerken hem in alle vrijmoedigheid een leeropdracht in de exegeese aan de hogeschool der kerken. En nog in 1962 zijn genoemde artikelen van Holwerda opnieuw uitgegeven in de bundel „Populair-wetenschappelijke Bijdragen”, zonder dat ze een storm van protest verwekten onder ons.

Dat zal niet het laatst te danken zijn geweest aan Holwerda's **bescheidenheid**. Hij schrijft in genoemde art. „Ik wil eerlijk bekennen, dat ik zelf hier voor veel vragen sta”. Maar daarom wil hij ook met die vragen niet blijven in het isolement van de studeerkamer. „Ik blijf hopen op een eendrachtig onderzoek van al onze Schriftgelovige exegeten”. Hij vraagt aan alle gereformeerde dogmatici en exegeten gemeenschappelijk dit probleem in studie te nemen. „Deze samenwerking zou zeer vruchtbaar kunnen zijn, al weet ik best, dat aan al ons denken een grens is gesteld en we nooit restloos Gods Openbaring kunnen verstaan”.

Inhoud „Opbouw”

Vuur op de aarde	C.P.P.
Een kerkelijke discussie over de valse kerk	C.V.
Kerkelijk Leven	G.V.
Vrijheid van exegeese	C.P.P.
Dichters in zomerland	P.A.H.
Persschouw	
Kerknieuws	

Hier is een erkennen van de begrensdheid van ons kerkelijk belijden, maar dan temeer van ons persoonlijk inzicht. (Pop-wetensch. Bijdr. p. 61-63).

In een discussie met ondergetekende over de exegeese van Openb. 17 heeft Holwerda terecht zich een tegenstander verklaard van de tirannieke censuur der gangbare mening over de exegeese. Maar hij schrijft dan verder óók: „Ik geloof dat we voldoende hebben aan de binding aan Schrift en belijdenis, en dat ieder die zich daaraan houdt het recht heeft een verklaring voor te dragen die hij op goede gronden de juiste acht” (a.w. p. 130).

Als hij zich minder populair en meer nauwkeurig had willen uitdrukken, had Holwerda zelf waarschijnlijk een wezenlijk onderscheid gemaakt tussen de binding aan de Schrift en de „binding” aan de belijdenis.

* * *

Ik vraag me nu na een en ander af of het niet beter was geweest, als ds. Telder de inhoud van zijn boek „Sterven en dan?” had doorgesproken in een kring van dogmatici en exegeten alvorens tot publicatie over te gaan. Als voorbeeld staat me voor ogen wat ds. A. A. Leenhouts deed in 1945 met zijn ideeën over de „tussentoestand”. Hij stelde een gestencild stuk op, dat hij toestuurde aan diverse theologen en scribenten in zijn kerk, met verzoek om bespreking en critiek, en als dat in de pers gebeurde zijn naam niet te noemen. We zullen ons herinneren de zeer uitvoerige aandacht, die prof. dr. K. Schilder aan dit gestencilde stuk van Leenhouts wijdde in „De Reformatie”, en dat nog wel in de woelige tijd vlak na de vrijmaking. Het heeft me toen reeds getroffen, hoe **dienstbereid** Schilder klaar stond voor een collega van de kerk, die hem zo juist had afgezet.

Maar toen dan eenmaal ds. Telder zijn boek de wereld ingestuurd had (wat men dus achteraf kan betreuren), was het toen nóg niet de tijd geweest en de aangewezen weg om alsnog een samenwerking van dogmatici en exegeten uit onze kerken te vormen, om samen met Telder zijn opvattingen door te praten bij het licht der H. Schrift, in plaats van kerkelijke aanklachten in te dienen wegens afwijking van de belijdenis? Dan was er misschien ook wel een tegengeschrift als van ds. J. R. Wiskerke uit gekomen, maar dan niet dan na de hele stof samen met Telder e.a. te hebben doorgenomen, en vooral niet als werkrapport voor een kerkelijke vergadering. Zulk teamwork is waarschijnlijk en door Telder en door zijn collega's te weinig gezocht. Ik noem de kwestie-Telder slechts als voorbeeld.

Het isolement van onze studeerkamer is soms onze kracht, maar meestal onze zwakte en bevordert altijd de ellende van een innerlijk reeds verdeeld kerkelijk en collegiaal samenleven.

Kortom: we kunnen de weelde van de vrijheid van exegeese alleen aan in de gemeenschap der kerk, in binding aan Gods Woord en onder de gedurige tucht van de H. Geest over ons eigenwillig vlees.

(Ongecorrigeerd)

C. P. Plooy

Dichtersessen in zomerland

Bezig zijnde voor het Calvinistisch Jongelingsblad een serie artikelen te schrijven over de seizoenen ontdekte ik, aangekomen bij de zomer, zulk een grote hoeveelheid verzen, dat ik besloot deze in twee categorieën te splitsen. De jongelingen krijgen dan de gedichten van mannelijke, de Opbouw-lezers die van vrouwelijke herkomst.

We beginnen met „Zomer” van Augusta Peaux. Deze tamelijk onbekende vlaamse dichteres was naast Hélène Swarth de tweede dichteres der tachtigers. Zij genoot inderdaad minder bekendheid maar werd er in literaire kringen niet minder om gevierd. Achteraf kan zulk een adoratie verbazing wekken, zeker als men constateren moet dat deze dichtkunst iets onbetekenends heeft. Dit zomer-gedicht heeft iets opgewondens, iets geëxalteerds. De vele malen dat de uitroep „O” weerklinkt wijst daar reeds op, ook het andere woordgebruik is lichtelijk overdreven, maar zeer te waarderen valt dat de min of meer retorische vragen juist betrekking hebben op het mysterie van de natuur. En dat in de eeuw van de verlichting, waarin de natuurwetenschap de wereldraadselen meende te hebben opgelost. In zekere zin deelt de dichteres nog dit natuurgeloof door de natuur te smeken haar het geheim te onthullen in de sterrennachten. We kunnen hierbij denken wat we willen, wellicht heeft de dichteres in deze zinnen ook meer kunnen zeggen dan denken.

Haar generatiegenote Jacqueline van der Waals behoeft in onze kringen geen introductie. Zij zal nog wel steeds en vogue zijn bij meisjes die de poëzie ontdekken. De tijd dat zij alom werd geprezen, deze nobele, fijnzinnige en diepnadenkende joffer, ligt toch meer en meer achter ons. Terecht wellicht. Haar „Zomeravond” is gehouden in een bevallig trippelritme en is de zoveelste pastorale van haar hand.

Het gedicht heeft een prachtige, schilderende inzet. Meteen zien we echter hoe haar scherpe verstand waakzaam blijft tegen natuurmystiek. De koeier komen ten tonele en met een „griekse” wending spreekt zij ineens van „redeloos vee”.

Pal daarboven op gaat het wegduwen van wat zij als primitief beschouwt verder. Er staan een paar flinke boerenarbeiders te zichten, maar zij ziet ze in perspectief verkleind, vandaar dat zij, nogal denigrerend, spreekt van „mannekens”.

Voorts acht zij zich geroepen ons mee te delen, dat deze agrariërs, midden in de schoonheid, geen oog hebben voor de hen omringende aardse glansen en er helemaal niet bij denken. Zij onderscheiden zich dus nauwelijks van hun redeloze runderen. Maar dan de dichteres! „En ik, die hier ga en geniet”. Allemaal de pet of de hoed af voor deze peinzende en genietende dochter der Muzen; in haar verheven geest en in haar diep gemoed wordt iets groots verricht. Haar heeft de dag winst gebracht: wat licht en wat vreugd en een lied. Dat laatste slaat zeker op dit poëem, dat ogenschijnlijk even idyllisch is als haar „Herdersfluit” of welk ander gaaf gedicht ook, maar dat ons thans te veel riekt naar de verheerlijking van de bijzondere mens! Veel problematischer is het zomer-gedicht van Truus Gerhardt, dat als motief heeft het probleem van de ongehuwde vrouw van middelbare leeftijd. De natuur is overdadig, speels, ingewikkeld, overweldigend. Maar zij huivert daarvoor terug. Bij haar is een groot tekort, zijn er vele tekortkomingen, alleen al oog in oog met de natuur. Niet de haan kraait, zodat er berouw kan volgen, neen de koekoek roept, de ijdele, egoïstische vogel, de opportunist onder het gevogelte. En er komt toch berouw, de dichteres is door de natuur aangesproken

in haar eigen taal. En zij roept God aan, om vergiffenis en om een uitkomst.

Nog directer, wat ook blijkt uit een eenvoudiger en daardoor indringender woordgebruik, is de bekentenis van Clara Eggink. Ook zij heeft de natuur opgezocht in het hoogseizoen en ook zij hoort een vogel. Niet de monotone koekoek, maar een lyrische, jubelende, verukte vogel. De dichteres wil delen in die vreugde, maar ze kan niet. Augusta Peaux geloofde nog in de openbaringskracht van de natuur, Jacqueline van der Waals duwde de natuurmystiek weg, Truus Gerhardt nam een vermanende stem ter harte, Clara Eggink doorziet dat de natuur in zichzelf sprakeloos is. De mens is meer dan heikruid, meer dan een koolmees; de kosmische verlossing is voor de mens een fictie. Maar daar blijft het bij. „Het menselijk tekort” wordt onomwonden uitgesproken en dan hebben wij het gehad, de dichteres, die zich van alles veel meer had voorgesteld, vervalt tot zwijgen en gaat, heel modern en heel zakelijk, over tot de orde van de dag.

De jongere dichteres Miep Luitingh beweegt zich in haar denken en voelen veel meer in sociale richting. Zij gaat niet wandelen aan de stadsrand of ver weg in het vrije veld. Zij beschrijft een lome zomermiddag tijdens de bezettingsjaren. De mensen zijn moe en de natuur is moe. En Miep vraagt zich af of misschien toch het deïsme gelijk heeft. Is God de mensen vergeten? Er komt geen duif, de bode van de Geest, er komen alleen wat grauwe mussen, grauwe grote-stadsmussen, de proletariërs onder de vogels. En die mussen delen het karige oorlogsbrood met haar. Waarom? Omdat er ook van deze onaanzienlijke en verpauperde vogeltjes niet één uit de dakgoot op het trottoir ploft zonder de wil van de hemelse Vader.

Rotterdam

P. A. Hekstra

ZOMER

O zomer, die wenkt met handen
op 't zonnig pad!
Ik zie geen wenkende handen,
'k zie eikeblad,
rood in de jonge toppen....
O, wenkte dat?

Ik ga de rulle paden.
O, wat is dat?
Dat zijn twee vlindervleugels,
geen eikeblad.
Twee rode vlinderwieken,
die zeggen.... wat?

O zie mij van zonnige heuvel,
Zomer, zo vreemd niet aan!
Hoe kan ik van uw dagen
het rode raadsel raân?
Leer mij in sterrennachten
zijn gouden zin verstaan.

Augusta Peaux (1859-1933)

ZOMERAVOND

Daar ligt op de weiden een zee
Van licht, van zonnige wazen,
Daarin staan de koeien te grazen —
Het is ook maar redeloos vee!

Twee mannekens staan in de wei,
En doen op hun blinkende zichten
Het goud van den avond lichten —
En denken zich niets daarbij.

En ik, die hier ga en geniet
Van den glans van de zinkende zonne,
Wat winst heb ik heden gewonnen?
Wat licht en wat vreugd en een lied.

Jacqueline van der Waals (1868-1922)

ZOMER

De meidoorn bloeit. Uit norske nest van stronken
in warreling van zwarte takken boos verstoken,
heeft blanke bloei zich welig baan gebroken:
een branding heeft, in sneeuw en schuim en
dronken

bloeivervoering, de jonge takken overstromd
en bruisende bezit genomen en zich ter rust
gelegd.

De bloesemtakken deinen op de zoele wind;
verloofd

in zoet verlangen, dat vervulling toegezegd
voorvoelt en vaag van vruchten droomt en
mateloze

oogst. — Ik huiver bij dit heerlijk dragen,
dat mij de eigen armoe wreed onthult:
ik bloeide niet in liefde, noch rijpte in geduld
- ... de ijdele koekoek roept, de liefdeloze... -
O, God, neem mij weer aan, vergeef de dorre
dagen

en geef mij bloesems, laat vruchten dragen,
laat mij niet sterven onvervuld.

Truus Gerhardt (geb. 1899)

LIEDJE

Ik liep laatst door de heide
Langs berken en langs brem.
Toen klonk er aan mijn zijde
Een kleine, ijle stem.

Aanhoudend en doordringend
Zo blij en mateloos
Alsof een hart hier zingend
Zijn hoogste vreugde koos.

O, koolmees in het lover,
O, heikruid in de zon.
Uw lieflijkheid, uw tover,
Die mij niet helpen kon.

Clara Eggink (geb. 1906)

AUGUSTUS IN AMSTERDAM

Het leven vloeit hier langzamer en lomer,
de lucht is zwaar boven de oude stad,
en langs de grachten buigen afgemat
de bomen in een vroeg-vermoeide zomer.

De mensen lijken zonder groot verlangen,
een ieder eenzaam in zijn eigen leed,
zonder verwachting, alsof niemand weet
dat buiten rijpend reeds de vruchten hangen.

God gaf ons weinig om hier mee te spelen.
Vergat Hij ons misschien om groter taak? —
Slechts in de vroege morgen komen vaak
de grauwe mussen om mijn brood te delen.

Miep Luitingh (geb. 1914)

PERSSCHOUW

Alle (oecumenische) wegen leiden naar Rome!

In reactie op de rede van prof. Rogier, waarvan we een paar weken geleden een „Persschouw” wijdden, kwam ook en met nadruk de positie en de houding van de Rooms-Katholieke Kerk t.a.v. de moderne oecumenische beweging ter sprake.

Er werd opgemerkt dat Rogier's rede de opvattingen van de Roomse kerk niet juist weergaf; dat hij t.a.v. de houding van de Catholica in de worsteling om de eenheid der kerk nog in een voorgoed voorbij verleden leefde; dat hij de strijd om de eenheid der kerk frustrerde enz. enz.

Prof. Rogier verklaarde immers onomwonden dat voor alle christenen en christelijke groepen de enige weg naar de eenheid der kerk de weg naar Rome was.

Indien hij daarin gelijk had, zo werd gevraagd, hoe kunnen dan Rooms-katholieken in de Rooms-Katholieke kerk meedoen aan de oecumenische beweging? Dat meedoen van Rome zou dan immers oneerlijk zijn.

En de oecumenische beweging zou de R.K. Kerk als partner moeten loslaten. Die zou in haar alleen als paard van Troje kunnen optreden.

Dezer dagen kreeg ik een artikel onder ogen uit de Eindhovense Courant waarin op een

rustige, zakelijke wijze over deze vragen gesproken wordt. Het is van dr. Alfred van de Weyer en heeft als opschrift: „Kan de „enig ware kerk” deelnemen aan de oecumene?”

Hier volgt het:

In gesprekken en disputen komt altijd weer de vraag naar voren: „Hoe kan de katholieke Kerk deelnemen aan de oecumenische beweging, terwijl zij toch zichzelf als de enig ware Kerk van Christus beschouwt? Is dit niet met de linkerhand terugnemen wat men eerst met de rechter gegeven heeft? Is dit niet een typisch staaltje van Roomse oneerlijkheid? Vandaag lijken alle deuren open te staan voor een dialoog op voet van gelijkheid en morgen vallen ze weer met een slag in het slot. Want als het er op aankomt — Rogier heeft het onlangs nog gezegd — is er maar een weg naar de eenheid: terugkeer tot de ene Kerk onder de ene opperherder, terugkeer in de Roomse moederschoot.

Alvorens op deze vraag een antwoord te geven willen we eerst eens duidelijk stellen, dat de gesignaleerde moeilijkheden zich niet alleen bij de katholieke Kerk voordoen. Ook de orthodoxie beschouwt zich als de enig ware kerk van Jezus Christus. Of om haar eigen woorden te gebruiken: zij is ervan overtuigd dat het geloof en de kerkstructuur der oude ongedeelde Kerk alleen in haar midden bewaard is gebleven. Zij weet dit geloof en deze kerkstructuur vastgelegd in de zeven eerste concilies (vanaf Nicea in 325 tot aan Nicea in 787). De westerse Kerk onder de patriarch van Rome is uit de traditie gevallen en heeft zich daarvan in de loop der eeuwen steeds verder verwijderd. Ook de reformatie, hoe waardevol zij in sommige opzichten geweest moge zijn, bleef een beweging buiten het verband der traditie. Willen de christenen ooit weer de eenheid bereiken, dan zullen de niet-orthodoxe kerken moeten terugkeren naar de traditie van de zeven eerste concilies. Pas wanneer dit gebeurd is zal de ontwikkeling van het oude geloofsgoed verder kunnen gaan.

Deze opvatting, welke nauw verwant is aan die van de katholieke theologie, verschilt hemelsbreed van die der reformatorische Kerken. Hoewel men moeilijk van „de” reformatorische leer omtrent de ene ware Kerk van Jezus Christus kan spreken, hebben de protestanten toch een aantal inzichten gemeenschappelijk. Voor hen is de Kerk van Jezus Christus daar waar het echte evangelie wordt gepreekt en de sacramenten overeenkomstig Gods woord worden bediend. Ofschoon dit in vele Kerken gebeurt is geen enkele van haar in staat, Jezus Christus, die het hoofd der Kerk is, geheel in zichzelf uit te drukken. Wat zij doen is proberen met vallen en opstaan, is zoeken, is bestendig toegroeien naar haar Hemelse Heer. In dit groeiproces kunnen de Kerken van elkaar leren, omdat zij alle haar geheel eigen genadegaven en inzichten hebben. Al groeiend naar Christus, groeien de Kerken eveneens naar elkaar, naar de toekomstige eenheid. Hoe deze eruit zal zien weet niemand.

„De Kerken zijn samen op weg naar een eenheid waarvoor ze geen gemeenschappelijke omschrijving hebben”, zegt Berkhof. „Tegenstanders kunnen opmerken dat het oecumenisch doel hier vaag, om niet te zeggen gestalteloos is. Dat laat zich moeilijk ontkennen, maar het wordt door deze Kerken nauwelijks als een bezwaar gevoeld, omdat men deze groeibeweging als 'n werk van de H. Geest beleeft en het aan deze Geest overlaat, ons te leiden waarheen hij wil”.

Men ziet het hemelsbrede verschil, dat er bestaat tussen de beide opvattingen over de vraag „Waar is de ene Kerk van Jezus Christus?”

De orthodoxen zeggen: bij ons, omdat wij als enigen trouw zijn gebleven aan de zeven eerste concilies. De katholieken: bij ons, omdat wij als enigen hebben vastgehouden aan de totale gestalte welke Christus aan zijn Kerk heeft meegegeven. De protestanten: de Kerk van Jezus Christus is overal en nergens, naar die Kerk zijn we allemaal onderweg, wij hebben er allemaal iets van, de een wat meer de ander wat minder, maar geen enkele zich christelijk noemde Kerk representeert „de Kerk” in haar totaliteit, ook de eigen Kerk niet.

Zolang de Wereldraad van Kerken uitsluitend uit reformatorische Kerken bestond, hoefde men zich over de vraag naar de ene ware Kerk niet zo bijster druk te maken: men vond elkaar op basis van het reformatorische gemeengoed. Maar toen de orthodoxie zich wilde aansluiten, een kerk die exclusieve aanspraken deed gelden, een kerk die van alle andere christelijke Kerken onomwonden „een terugkeer” eiste, kwam men voor grote moeilijkheden te staan. Kon men een dergelijke Kerk als partner aanvaarden in het oecumenische gesprek? Kon men haar opnemen in de Wereldraad van Kerken? Op deze vraag heeft de wereldraad zelf in Toronto (1950) een antwoord gegeven. Officieel werd vastgesteld dat Kerken, die zichzelf als de enige Kerk van Jezus Christus beschouwen en andere bijgevolg van deze eer uitsluiten, als lid geaccepteerd kunnen worden.

Als men deze verklaring rustig op zich laat inwerken gaat men sommige reacties op de rede van Rogier toch een beetje onbegrijpelijk vin-

den. Nemen we bijv. wat de doopgezinde prof. Golterman van de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam heeft gezegd: „Als Rogier's uitspraak de houding van Rome precies weergeeft, dan is daarmee het gehele oecumenische gesprek gefrustreerd. Maar ik geloof niet dat Rogier's standpunt de algemene rooms-katholieke overtuiging weergeeft. Dan zou de zaak voor ons bekeken zijn en dat zou ik erg jammer vinden”. Men zou prof. Golterman willen vragen of hij dan vergeten is wat de Wereldraad in Toronto heeft vastgesteld? Waarom is de zaak meteen bekeken, wanneer een bepaalde Kerk exclusieve aanspraken op eenheid en enigheid doet gelden? Of hebben we hier met een emotionele reactie te doen, opgeroepen door de emotionele toon, die het betoog van Rogier ongetwijfeld beheerste? Wij zullen dit laatste maar aannemen. Maar hopen toch, dat bij nader inzien erkend wordt, dat zelfs wanneer Rogier's standpunt katholiek gemeengoed zou zijn, dit geen beletsel voor een echt oecumenisch partnership behoeft te wezen.

Wij voor ons zijn ervan overtuigd dat Rogier het katholieke standpunt correct — zij het emotioneel gekleurd — heeft weergegeven.

Mochten er katholieken zijn die dit willen bestrijden, dan verwijzen wij hen naar een zeer recente uitspraak van de wereldberoemde theoloog Yves Congar, gepubliceerd in het zojuist verschenen boek „Chretien desunis”. Hij zegt over de katholieke stellingname ten opzichte van het oecumenische letterlijk: „Het is een van haar eerste beginselen, dat de Kerk sinds Jezus Christus bestaat als publieke en zichtbare instelling van goddelijk recht, dat ze op Petrus is gegrondvest, dat haar eenheid een eenheid is in het geloof, in de sacramenten en in het gemeenschappelijk leven onder leiding der opperherders. Tenslotte dat men haar aan „tekenen” (notae ecclesiae) kan herkennen. In de geschiedenis gaat het erom zich bij haar aan te sluiten. Deze eenheid is nooit verloren gegaan. De ene Kerk moet men niet verwachten van een hereniging of van een nieuwe synthese, welke zou zijn opgebouwd uit die momenteel nog verspreid over de verschillende christelijke groeperingen voorkomen”.

Tenslotte geeft hij een karakteristiek van het katholieke oecumenisme, die aan duidelijkheid niets te wensen overlaat. Sprekende over de vestigia ecclesiae (sporen van de Kerk) die buiten de catholica gevonden worden maar daar „onrechtmatig bezit” zijn, gaat hij als volgt verder: „Het katholieke oecumenisme probeert te helen, te verbeteren en te voltooien, wat aan authentiek christelijks en zelfs aan katholieks bij de anderen te vinden is, het respecteert de eigen speciale gaven van hen allen om al deze kerkelementen en al deze gaven in te brengen in het lichaam van de apostolische Kerk, zoals die door het mensgeworden Woord gewild en gesticht werd. De integratie in dit lichaam zou voor de gescheiden broeders de genezing van veel wonden, dwalingen etc. betekenen, de voltooiing van datgene wat zij aan christelijke goederen hebben en wat het verlangen naar de volheid van de nieuw-testamentische goederen in zich sluit. Voor de katholieke Kerk zelf zou het een verrijking betekenen, niet in wezen maar de facto; uitgaande van de historische feitelijkheid, dat veel christelijke waarden gedragen en ontwikkeld worden door mensen die buiten het historische catholicisme stonden. Zij zou bijgevolg een grotere volheid van de katholiciteit en een meer omvattende, dus minder discutabele verkondiging van de eenheid wezen, een teken voor de wereld „opdat zij gelove”.

Natuurlijk is Congar geen Rogier en Rogier geen Congar. Maar hun beider betogen lijken elkander zakelijk te dekken, en dit eens goed te onderstrepen kan — nu de kruitdamp opgetrokken is — naar onze overtuiging geen kwaad. Laten we hopen dat men ons niettemin als oecumenische partner blijft erkennen.

Wat dr. Van de Weyer in dit artikel schrijft is juist en duidelijk.

De Rooms-Katholieke kerk kent geen andere wegen welke naar de ware eenheid van alle christenen, naar de volle eenheid van Christus' kerk leiden dan de wegen die de christenen en de christelijke „kerken” naar Rome voeren.

Dat zegt die kerk ook eerlijk.

De Paus sprak op de Kerstdag van 1963 in Bethlehem deze zeer duidelijke woorden:

„Moge een ieder de roepstem vernemen die de Christus door onze stem tot hem richt.

Dat zeggen wij tot de katholieken die reeds tot de schaapskooi van Christus behoren. Maar wij kunnen ons niet weerhouden, dezelfde uitnodiging te richten tot de christen-broeders, die niet in volstrekte gemeenschap met ons leven. Het blijkt voortaan voor allen duidelijk, dat men het vraagstuk der eenheid niet ontlopen kan; heden dringt zich deze Wil van Christus op aan onze geest en belast ons, met wijsheid en liefde, alles wat mogelijk is te ondernemen, om aan alle christenen de gelegenheid te geven deel te hebben aan de allerhoogste eer van de eenheid der Kerk.”

Maar nadat hij dit gezegd had liet de Paus daan onmiddellijk op volgen: „Zelfs in de zeer

bijzondere omstandigheden, waarin wij ons heden bevinden zijn wij verplicht te zeggen, dat een dergelijk resultaat **niet kan bereikt worden ten koste van geloofswaarheden**. Wij kunnen niet ontrouw worden aan het erfdeel van Christus; dat behoort ons niet toe, maar Hem; wij zijn daarvan slechts de beheerders, de vertolkers. Maar wij herhalen, dat wij bereid zijn, om elk redelijk middel in overweging te nemen, dat geschikt is om de weg te effenen voor de dialoog in eerbied en liefde, gericht op de toekomstige ontmoeting — en God geve dat deze nabij is — met de christen-broeders die thans nog van ons gescheiden zijn. De poort van de schaapsstal staat open. Aller verwachting is oprecht en hartelijk. Het verlangen is sterk en geduldig. De beschikbare plaats is ruim en behaaglijk. Wij verbeiden de stap, die de wereld overgeschrijdt, met al onze liefde; hij kan worden gezet in ere en in wederzijdse vreugde. Wij onthouden ons ervan stappen te vragen, die niet in vrijheid en met volle overtuiging worden gedaan, dat wil zeggen: bewerkt door de Geest van de Heer, die waait waar en wanneer Hij wil. Wij wachten op dat gelukkige uur.”

Men hoort het: Eenwording der kerk geschiedt alleen, kan alleen geschieden, mag alleen geschieden door het binnengaan van alle schapen van Christus' kudde in die schaapskooi waarvan de Paus de opperherder is.

En alle oecumenische activiteit van de Rooms-Katholieke kerk en de R.K. christenen heeft als doel het bijeenkomen in die schaapsstal te verwelkomen!

Dat zegt daarom ook een van de meest progressieve rooms-katholieke theologen van onze tijd Yves Congar! En met hem vele anderen.

C. V.

In verband met de vakantie van het personeel van de drukkerij zal het eerstvolgende nummer van „Opbouw” D.V. 21 augustus verschijnen.

De Redactie

KERKNIEUWS

Beroepen te Ten Boer: (bij accl.) B. de Vos te Bruchterveld.

Neede. Donderdagavond 17 juli j.l. werd de eerste steen gelegd van het nieuwe kerkgebouw, dat verrijst aan de Blikweg hoek Hoeveweg Ds. F. van Dijk, de pastor loci, metselde de steen in. Een interessante bijzonderheid is, dat deze „eerste steen” in feite de functie vervult van een gedenksteen: 65 jaar geleden werd hij n.l. geplaatst in het nu te ontruimen kerkgebouw. Het opschrift van de steen — de woorden van de onberijmde Ps. 122 — vormde het uitgangspunt van de toespraak, die Ds. van Dijk bij deze gelegenheid hield. De plechtigheid werd o.m. bijgewoond door de architect, de heer Boxman en de aannemers Hondorp en Paalman.

Vrijhoeve-Capelle. De gemeente van Vrijhoeve-Capelle kan niet langer afzonderlijk bestaan. De kerkeraad van 's Hertogenbosch verklaarde zich nu bereid de pastorale zorg over de leden van deze gemeente op zich te nemen. Men streeft ernaar de fusie per 1 sept. a.s. te doen ingaan.

De Canadian Reformed Magazine van 23 mei vermeldt dat ds F. Kouwenhoven, v.d.m. van de Canadian Reformed Church van Toronto (Ont.) aan de Universiteit van Toronto via het John Knoxcollege op 28 april de graad van Magister Theologiae verkreeg, „Master of Theology”, M. Th., en dat „with first class honours”, met de hoogste lof, na de verdediging van een thesis over het onderwerp: The historical traditions in Isaiah 40-55 with special reference to the Moses traditions — De historische overleveringen in Jesaja 40-55 met bijzondere betrekking tot de mozaïsche overlevering.

Ds Kouwenhoven is na ds H. Krabbendam (Ottawa, Ont.) en ds G. van Dooren (Burlington, Ont.) de derde van de Can. Reformed predikanten deze graad verkreeg. De titel is het best te vergelijken met die van ons doctorandus.

Kerkdiensten te Norg in het Dorpshuis gedurende de maand augustus 1964

2 aug. 10.00 uur Ds. H. Bouma te Assen.
17.00 uur Ds. Joh. Strating te Alkmaar.
9 aug. 10.00 uur Ds. J. Geersting te Zuidwolde (Dr.).

17.00 uur Ds. D. van Houdt te
Uithuizermeeden.
16 aug. 10.00 uur Ds. D. van Houdt te
Uithuizermeeden.
17.00 uur Ds. D. Berghuis te Grootegast.
23 aug. 10.00 uur Ds. R. te Velde, Schildwolde.
17.00 uur Ds. K. Drost te Gouda.
30 aug. 10.00 uur Ds. J. van Bruggen te Assen.
17.00 uur Ds. D. Berghuis te Grootegast.

ADRESSEN

Met ingang van 26 juli is het adres van Ds. W. L. Kurpershoek, Marktstraat 230. Vryheid, Zuid-Afrika.

**VERSLAG VAN DE SENAAAT DER
THEOL. HOGESCHOOL
over de cursus 1963/1964**

Verslag van de senaat van hoogleraren van de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gevestigd te Kampen, Broederweg 15, aan deputaten-curatoren **over de academische cursus 1963-1964.**

Het leven van onze Hogeschool gedurende het voorbijgegangene cursusjaar overziende treft ons wel het eerst dat God ons ook in dit jaar met ziekte heeft beproefd. Niet alleen duurde de ongesteldheid van prof. dr. H. J. Jager voort, maar bovendien zag prof. J. Kamphuis zich genoodzaakt een operatie te ondergaan. Met innige dank aan God mogen wij thans evenwel vermelden dat Hij onze gebeden hierin heeft verhoord dat beide hoogleraren herstellende zijn en in de nieuwe cursus hun arbeid geheel of ten dele weer hopen te hervatten.

Zoveel als mogelijk was heeft de senaat gepoogd het nadeel dat speciaal voor de geleidelijke voortgang van de studie van onze alumni uit de ziekte van de twee collegae voortvloeide, tot de kleinst mogelijke proporties terug te brengen. Bovendien heeft lector ds. D. K. Wielenga daartoe op voorstel van de senaat door uw vergadering aangezocht college gegeven in de exegese van het Nieuwe Testament.

Ten aanzien van de normale gang van het schoolleven in het afgelopen jaar kan het volgende worden vermeld. Op 27 september 1963 werden voor het eerst als student ingeschreven de heren Jan Kruidhof, Celso Muniz Gomez, Willem Nabers en Gerben Rienk Wielenga. Met het oog op de doctorale studien werden de namen van de candidaten S. Cnossen sr., S. Cnossen jr. en K. D. van Dijk in het Album der School geregistreerd. Momenteel bereiden zich 3 studenten voor op het propaedeutisch examen, terwijl op weg zijn naar het kandidaats- en doctoraal examen resp. 33 en 32 studenten. Totaal dus 68. Tot de theologische studie na volbracht propaedeutisch examen zagen zich de weg geopend de heren D. T. Vreugdenhil, D. Grutter en R. T. Urban. Tot candidaat in de theologie werden bevorderd de heren: J. Geertsema, J. P. de Vries, S. Braaksma, B. Meijer, M. Heemskerk, J. J. Wildeboer, H. J. Venhuizen en J. Verhoeff.

J. de Vuyst, Chr. Geref. predikant te Amsterdam-Oost promoveerde op 14 mei j.l. tot doctor in de theologie na verdediging van een dissertatie over het thema: „„Oud en Nieuw Verbond” in de brief aan de Hebreëen”. Promotor (ter vervanging van prof. dr. H. J. Jager) was prof. H. J. Schilder.

Op de avond van 27 september 1963 werd de cursus geopend door prof. J. Kamphuis. In een openbaar college sprak hij daarbij over „Geen onbegonnen werk”.

Op de dies van de Hogeschool, 6 december, droeg prof. C. Veenhof het rectoraat over de Hogeschool over aan prof. dr. L. Doekes. De aftredende rector hield bij die gelegenheid een rede over het thema „Liturgie en prediking bij Calvijn”. De sluiting der lessen vond plaats op 6 juni. Prof. dr. L. Doekes hield bij die gelegenheid een toespraak over „Het grote Slotwoord”.

Ten aanzien van de ijver en het gedrag der studenten zijn geen bijzondere opmerkingen te maken. Ze stemmen de senaat tot tevredenheid.

Een voorwerp van veel zorg en overleg vormde in het voorbije jaar de nieuwe wettelijke regeling voor de toelating tot de theologische studie aan de openbare universiteiten. Ten gevolge daarvan kunnen thans ook bezitters van een eindexamen van een H.B.S.; een Kweekschool voor onderwijzers en zelfs van een H.T.S. zich als theologisch student aan deze universiteiten laten inschrijven. Onze Hogeschool kreeg met deze regeling als vanzelf te maken omdat zij zich wat de wetenschappelijke vereisten voor deze toelating betreft bij de wettelijke voorschriften dienaangaande had aangesloten. De senaat is met deze nieuwigheid allesbehalve ingenomen. Zij betekent immers een nieuwe verschraling van de klassieke vooropleiding van de theologische studenten. In overleg met uw college besloot de senaat nolens volens ook nu de door de regering vastgestelde normen voor de inschrijving te volgen. Met dien verstande even-

wel dat bezitters van een der genoemde diploma's vóór zij met de propaedeutische studie een aanvang kunnen maken zich aan een onderzoek naar hun kennis van de Latijnse en Griekse taal, i.q. de modere talen dienen te onderwerpen, waarbij zij blijk moeten geven deze talen in zoverre te beheersen als dat voor hun toekomstige studie noodzakelijk is. Een regeling voor dit onderzoek werd door de senaat vastgesteld. Ten gevolge van deze gang van zaken zal evenwel ook de inrichting van de propaedeuse in het kader van het aan onze School gegeven onderwijs nader moeten worden bezien. Met de bespreking van deze zaak is reeds een aanvang gemaakt.

Met grote erkentelijkheid willen we ook in dit verslag gewag maken van de veelomvattende en schone arbeid welke door het „Vrouwen-comité” voor de verzorging en uitbreiding van de bibliotheek werd verricht. Een bedrag van f 22.209,69 werd door dit comité en de vele medewerkers daarvan voor dit onmisbare studie-apparaat bijeengebracht.

De Senaat wil dit verslag niet beëindigen zonder zijn ootmoedige dank uit te spreken aan de HEERE die ons, te midden van de beproevingen welke ons uit zijn vaderhand toekwamen, en ondanks alle zonden en tekortkomingen van hen die aan onze School zijn verbonden, de genade heeft geschonken dat haar arbeid mocht voortgaan.

Voor de senaat:
C. Veenhof, h.t. secretaris.

VERSLAG THEOL.-HOGESCHOOLDAG

Verslag commissie ter voorbereiding van de Theologische-Hogeschooldag.

Ook op de „Schooldag” van 1963 mogen wij met dankbaarheid terugzien. Wat het aantal bezoekers betreft was hij niet minder dan zijn voorgangers. Plusminus 8000 leden van onze kerken waren op 25 september naar Kampen gekomen en vulden 7 gebouwen.

De bidstond aan de vooravond werd geleid door ds. W. Scheele van Arnhem. Het is een verheugend feit dat bij deze samenkomst der gemeente het kerkgebouw steeds overvol is. De Hogeschool en de kerken hebben het gebed der gemeente dringend nodig.

Ook de offervaardigheid der Schooldagbezoekers was weer groot. Voor de Hogeschool werd gecollecteerd f 4695,88, voor suppletiefonds en bibliotheek werden resp. f 2903,38 en f 1706,71 geofferd. Aan giften werd f 3000,— in de collectezakken gedeponeerd, terwijl het orgelconcert dat evenals vorige jaren na beëindiging van de samenkomsten door Klaas J. Mulder in de Nieuwe Kerk werd gegeven f 254,93 opbracht. Totaal werd dus ontvangen f 12.560,90.

Door de leden van het Vrouwen-comité werd meegedeeld dat in het voorbije jaar voor de bibliotheek een bedrag van f 22.209,69 was bijeengebracht. Met dankbaarheid denken we aan de honderden collectantjes door wier ijver deze grote som kon worden overhandigd.

Met erkentelijkheid wil de commissie tenslotte memoreren de hulp die vele broeders in Kampen verlenen bij de organisatie van de School-dag.

Namens de commissie,
C. Veenhof, h.t. secretaris.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS

Het hoort er niet bij?

Ergens verblijft er een kind in een inrichting. Jaren geleden heeft de rechter uitgesproken, dat het geacht moest worden te behoren tot de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), omdat het als peuter van nauwelijks een jaar in een vrijgemaakt pleeggezin was gekomen en dus een daarmede overeenstemmende opvoeding zou ontvangen. Dit vermoeden bleek juist. Het bezocht regelmatig de kerkdiensten en de catechisatie. Niemand weet beter, dan dat dit kind tot de kerk behoort. Ook door de kerkeraad wordt het als zodanig bejegend.

Totdat... op zekere dag aan de broeders diakenen voor dit kind om een bijdrage wordt gevraagd. Dit verzoek wordt afgewezen... omdat het nog niet gedoopt is en dus er nog niet bijhoort.

Deze conclusie zal formeel wel juist zijn, doch is zij in overeenstemming met de opdracht: „weest barmhartig”, zoals het heilig evangelie ons leert? Daar lees ik immers: „Komt allen, die vermoeid en belast zijt”. Ook dit kind mag komen!

Het hoort er wél bij!

Deze alleen!

Een jongen verblijft tijdelijk in een niet-christelijk tehuis. Hij heeft alleen de lagere school doorlopen. Tot „de wijzen en verstandigen” van Matth. 11 : 25 kan men hem dus niet rekenen. Toch is hij van alle jongens de enige, die nu al enkele maanden volhoudt iedere avond in zijn bijbeltje te lezen.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF
Ds. G. VISEE

Tijdelijk adres van de Redactie:

J. Bosch, Engelenbergstr 4, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak
Prof. Dr. W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

Vindt U dit niet zo belangrijk?

De dichter van Psalm 8 heeft het dan toch anders verstaan. Hij heeft ontdekt:

„Uit de mond van kinderen en zuigelingen hebt Gij sterkte gegrondvest.”

De kleinsten en de jongeren zijn voor de Here juist heel belangrijk. Zo belangrijk, dat Jezus deze woorden in Matth. 21 nog eens herhaalt. Wanneer u dit naleest, vervolg uw speurtocht dan ook eens naar Matth. 11.

Zondag werden deze Schriften voor ons geopend.

Vandaag vertellen de hemelen Gods eer. Beide vloeien samen in:

O, HERE, onze Here,
hoe heerlijk is Uw naam op de ganse aarde.

Horen ze er bij?

Geen uitgezonderd! Het niet-gedoopte kind en de in-zijn-bijbeltje-lezende jongen. Zij en alle anderen vragen u om een eigen tehuis. Zij vragen aan de kerken en ieder kerklid: geef uw bijdrage voor het tehuis.

De kinderen zijn voor de Here en Zijn heilige gemeente heel belangrijk. Uit het ernstig nemen van dit feit is het werk van de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming voortgekomen.

Verantwoording.

De spoeling is dun. Dit zal wel zijn oorzaak vinden in de velen, die huis of kamer verwisseld hebben voor tent, caravan, hotel, pension of huis en kamer elders. Wij wensen allen een goede vacantie. Bovendien hebben wij goede verwachtingen aangaande verrassingen, welke de vacatiegangers ons nog zullen bezorgen.

Ontvangen werd: via de diakenen van Steenwijk f 25,—, van Kampen f 2.50 en van Scheveningen f 10,—; „voor slagen ulo-examen” f 10,—; van de leerlingen van de Geref. School voor ulo te Rotterdam f 67,—; bij de geboorte van het 4e kind f 10,—; bij de geboorte van een dochter f 25,—; van J. Mu. f 20.25; 6 x f 5,—; 2 x f 7.50; 3 x f 10,—; 1 x f 17.50; 3 x f 25,—; 1 x f 100,—.

Verantwoording sinds 14 juli 1964.

Ontvangen van kerken f 1.354.81
van particulieren „ 399.75

Collecten en giften — gaarne met wat uitvoerige omschrijving — voor het tehuis kunnen worden overgemaakt op postrekening nr. 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Beatrixlaan 37, Ede.

Met grote blijdschap delen wij U mede, dat de HEERE ons toevertrouwde

KLAAS JAN.

F. Mulder
J. K. Mulder-Stulp
Wiesje
Jan
Erik.

Enschede, 27 juli '64.
Gelderlandstraat 162.